

"בשביל תינוקות שלא ישנו" ילדים בליל הסדר

א. תלמוד בבלי פסחים דף קט

תנו רבנן: הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות. אמר רבי יהודה: וכי מה תועלת יש לתינוקות ביון? אלא מחלקין להן קליות ואגוזין בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו. אמרו עליו על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזין לתינוקות בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו.

תניא: רבי אליעזר אומר: חוטפין מצות בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו. תניא: אמרו עליו על ר' עקיבא: מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד (לעצור) בבית המדרש, חוץ מערבי פסחים וערב יום הכפורים. בערבי פסחים בשביל תינוקות כדי שלא ישנו, וערב יוה"כ כדי שיאכילו את בניהם.

ברייתא ראשונה: ת"ר	ברייתא שניה: תניא	ברייתא שלישית: תניא	
מחלקים קליות ואגוזים בערב פסח	חוטפים מצות בלילי פסחים	מזרו לחזור הביתה מבית המדרש בערב פסח	מה עושים בשביל התינוקות?
שלא ישנו וישאלו	שלא ישנו	שלא ישנו	מה רוצים שיקרה לתינוקות?

ב. פירוש הרשב"ם שם

ואחד התינוקות. שגם הם נגאלו:

ג. רבינו דוד פסחים קח: ד"ה אמר ר' יהודה

פירש רבינו שמואל ז"ל (רשב"ם) והלא פטורין מן המצות. ואם כן, מאי טעמיה לתנא קמא דקאמר (מה טעמו של תנא קמא שאמר) "אחד נשים ואחד תינוקות" - וכי סבור הוא שיהא התינוקות חייבין במצות? דהוא ז"ל (הרשב"ם) פירש מפני שאף הם נגאלו, ואינו נכון שאע"פ שנגאלו, האי הוי חובה לדדקא.

והנכון שתנא קמא היה מצריך את התינוקות שישתו ארבע כוסות כדי לחנכם בהם כמו שמחנכין אותו בשאר המצות. ועל זה השיב ר' יהודה וכי מה תעלה לתינוקות ביון שאין נהנין דשמחין בהן ואינו להם דרך חירות. וכונתו לומר שלא הגיעו לחינוך לכך, שכל המצות זמן חנוכה הוא כשתגיע שידע לעשותה כל אחת כמות שהיא, כמו שכתבתי בסוף לולב הגזול.

רבינו דוד	רשב"ם	
דין חינוך	כיוון שגם הם נגאלו	טעם שיטת תנא קמא המחייב תינוקות בארבע כוסות
"והרי יין לא משמח אותם או הופך אותם לשותפים?"	"והרי הם לא מחויבים במצוות?"	מהות קושית רבי יהודה על הרצון לחייב תינוקות בארבע כוסות
דרך אלטרנטיבית להפוך את הקטנים שחייבים מדין חינוך לשותפים בסדר	כלי קליל שעוזר לתינוקות לא להירדם	מה תפקיד הקליות והאגוזים שמגיעים כאלטרנטיבה לכוסות היין?

ד. המשך פירוש הרשב"ם שם

חוטפין מצה. מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו. ואית דמפרשי (ויש שמפרשים) חוטפין מצה - אוכלין מהר. ולי נראה חוטפין - מסלקין את הלחם מיד התינוקות שלא יהו ישנים מתוך מאכל הרבה כדרך התינוק אחר אכילתו ושוב לא ישאלו. אבל עכשיו כשחוטפים מהן לא ישנו וישאלו, כלומר לא ישנו שלא אכלו כדי שבען וישאלו כשיראו השינויים שאנו עושין היכירא לתינוקות כדלקמן.

הצעה 3	הצעה 2	הצעה 1	
מסלקין המצה מהתינוקות	אוכלים המצה מהר	מגביהין קערה	פירוש "חוטפין מצה"
מונעים מהילדים מאכל כדי שלא ישבעו וישנו	מאיצים את הסדר כדי שהילדים לא ירדמו באמצע	מעשה משונה כדי שהילדים ישאלו	טעם החטיפה
גורם ישירות לחוסר שינה ואז יהיה אפשר לעורר הילדים לשאלות	גורם ישירות לחוסר שינה	גורם ישירות לשאלה	מה המעשה אמור ליצור אצל הילדים

ה. שלחן ערוך סימן תע"ב סעיפים ט"ו-ט"ז

תינוקות שהגיעו לחינוך, מצוה ליתן לכל אחד כוסו לפניו. מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו.

ו. משנה ברורה שם

מצוה ליתן וכו' - אבל אינו מעכב:

ז. משנה ברורה סימן תע"ב ס"ק נ

(נ) וישאלו (...) וצריך לעוררם שלא יישנו עד אחר "עבדים היינו" וכו', שידעו ענין יציאת מצרים דעיקר המצוה הוא התשובה על שאלת בנו וכמו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה וגו' (ולא כמו שעושין איזה המון שאחר אמירת מה נשתנה מניחים לילדים לילך ולישן ואינם יודעים שום תשובה על שאלתם):

ח. ארחות חיים סימן תעג ס"ק יט

הביא מספר 'מאורי אור' שכתב שהמנהג לגנוב האפיקומן הוא בדוי והבל, ובגויים נשמע שהיהודים מלמדים ילדיהם לגנוב זכר ליציאת מצרים וינצלו, ע"כ המונע משובח, עכת"ד (עד כאן תורף, עיקר, דבריו).

ט. שו"ת משנה הלכות חלק יא סימן שצג

במנהג שהתינוקות גונבים האפיקומן בדבר שנוהגין התינוקות לגנוב האפיקומן שנראה כמלמדם לגנוב ח"ו והרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. באמת כי מנהג ישראל קדמון הוא ובגמ' פסחים ק"ט "חוטפין מצה בלילי פסחים" יש מפרשים שחוטפין גוזלין וטורפין זה מזה כדי שיתעוררו התינוקות ולא ישנו, עיין ספר המכתם פסחים ק"ט ע"א, וכל שעושין כן לשם כוונה ובדרך שחוק שפיר דמי (נראה תקיין).